

**ТВОРЧИСТЬ ПИСЬМЕННИКА-ЗЕМЛЯКА ОЛЕГА ГОНЧАРЕНКА
В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗАВДАНЬ**

У статті висвітлено поняття літератури рідного краю на концептуальному та змістовому рівнях; з'ясовано проблеми вивчення творчості письменника-земляка О. Гончаренка в контексті сучасних освітніх завдань.

Ключові слова: літературне краєзнавство, концептуальні та змістові рівні, не-традиційні форми.

Важливим структурним елементом шкільної літературної освіти є література рідного краю, що дає змогу виховувати учнів на творчому доробку письменників окремих регіонів України.

Незважаючи на посилену увагу до проблем літературного краєзнавства у сучасний період та низку праць учених-методистів Н. Волошиної, В. Неділька, Є. Пасічника, Б. Степанишина про пріоритетність власного, близького, регіонального у літературі, дослідження впровадження в навчально-виховний процес літературного краєзнавства залишається проблемою досить актуальною.

Метою статті є висвітлення поняття літератури рідного краю на концептуальному та змістовому рівнях, визначення місця письменника Мелітопольщини О. Гончаренка – самобутнього, талановитого митця в контексті сучасних освітніх завдань загальноосвітніх шкіл.

За визначенням В. Шуляра, літературне краєзнавство – це специфічна галузь науки про літературу, предметом якої є вивчення фольклорної спадщини та літературних творів, художніх образів, нав'язаних природою, історичними подіями, традиціями, звичаями, побутом і людьми певного краю [8, с. 34].

Саме література рідного краю є одним із найефективніших засобів формування літературних уподобань і художніх смаків учнів: “Людина бачить і уявляє батьківщину крізь призму сприймання найдорожчих для неї місць. Батьківщина починається там, де народився, де пройшли дитячі роки, де живуть близькі, рідні, знайомі” [5, с. 15]. Тому під час національного виховання особливо важливе значення має краєзнавчий матеріал, який поглиблює інтерес до знань, допомагає краще зрозуміти певну історичну епоху, зміцнює любов до свого краю, до України.

Тому стає важливим окреслити поняття літератури рідного краю на концептуальному та конкретному змістовому рівнях. По-перше, концептуальне визначення поняття літератури рідного краю як структурного елемента шкільного предмета літератури. По-друге, обґрунтування кола читання з ЛРК як у початкових, так і в середніх та старших класах. По-третє, з'ясування видів зв'язку уроків літератури рідного краю з основним курсом літератури. І, по-четверте, формулювання завдання до вивчення літератури рідного краю як складової шкільного предмета літератури. Тому, на

нашу думку, необхідно сьогодні проводити літературно-краєзнавчу роботу в школі за трьома напрямками:

- а) на окремих уроках вивчення літератури рідного краю;
- б) на уроках літератури, де учні отримують елементи літературно-краєзнавчих знань у зв'язку з програмним матеріалом;
- в) у позакласній роботі, застосовуючи різні форми, методи та прийоми проведення позакласних заходів.

Уроки літератури рідного краю можуть бути як традиційними, так і нестандартними. Сучасний нетрадиційний урок літератури рідного краю – це найчастіше інтегрований урок, проведений у формі конференції, співбесіди, диспуту, урок у музеї, урок-реквієм, урок-роздум, урок пам'яті, урок совісті, урок любові, урок з елементами інсценізації, концертної програми, урок із запрошенням письменника, твори якого аналізуються, композиторів, які пишуть музику на вірші поетів-краян, тощо [4, с. 32].

У сучасних методичних працях значно розширено види організаційних форм упровадження літературного краєзнавства в навчально-виховний процес. Наприклад, як форми проведення зазначеної роботи І. Прус пропонує використовувати зустрічі, лекторії, диспути, бесіди, усний журнал, радіогазету, краєзнавчі конференції, конкурси, виставки, ігри, кросворди, вікторини, краєзнавчий куточок або музей [6, с. 84].

Г. Самойленко у позакласній роботі з краєзнавства виокремлює колективні форми (екскурсії, походи пам'ятними місцями та відвідання музеїв, експедиції, вечори, олімпіади, конкурси, конференції, концерти, зустрічі), групові (гуртки, товариства, метою яких є підготовка альбомів, журналів, газет, наочних посібників тощо) та індивідуальні (ознайомлення з краєзнавчою літературою, архівними матеріалами, підготовка рефератів, збирання та опрацювання фольклорних матеріалів) [7].

Найефективнішим засобом впливу на розвиток творчого мислення учнів є література рідного краю, зокрема така форма роботи, як літературно-мистецькі вечори (зустрічі з письменниками-краянами) та літстудійні заняття за їхніми творами. Адже безпосереднє спілкування з “живим” творцем, “живе” слово письменника “допомагає яскравіше, досконаліше уявити описані події, пережити те, що відчуває поет”; “зрозумілішими стають його ідейна концепція, виховні ідеали, процес творчого мислення...” [8, с. 10].

Основними методами навчання та формами організації навчально-пізнавальної діяльності на заняттях із літератури рідного краю для 5–8-х класів є: бесіда за змістом книжки, твору; бесіда з елементами лекції; бесіда з елементами диспуту; художня розповідь; заочна подорож; конкурс знавців літератури рідного краю; інсценізація тощо. У 9–11-х класах: лекція; оглядова лекція тематичного характеру; семінар за творчістю письменника; диспут; конференція; зустріч і розмова з письменником; екскурсія або заочна подорож; обговорення проблеми за круглим столом тощо.

Подаємо орієнтовне тематичне планування за творчістю О. Гончаренка.

Доцільно починати вивчення творчості митця з 7-го класу за такими тематичними блоками: “Світ фантазії, мудрості”, “Рідна Україна. Світ природи”; 8-й клас: “Загадково прекрасна і славна давнина України”, “Гумористичні твори”; 9-й клас: “Пригоди і романтика”, “Філософія мого серця”; 10-й клас: “Україна моя – доля моя”.

Вивчаючи твори на історичну тематику у 8-му класі, доцільно познайомити учнів зі збіркою “Світ моїх очей”, у якій письменник виокремлює вірші цієї тематики в розділ під назвою “Козацька прикмета”. Різні за жанром, обсягом, вони об’єднані спільними мотивами, думкою про необхідність збереження історичної пам’яті; зацікавлять учнів цього класу й гумористичні твори митця. Враховуючи специфіку викладання літератури у старшій школі, радимо вчителям-словесникам також по можливості залучати краєзнавчий компонент. Так, наприклад, вивчаючи творчість О. Довженка, Г. Тютюнника варто приділити увагу творчому доробку Олега Гончаренка. Звернутися до творів, де стрижневими є образи Батьківщини, рідного краю, його людей і їх життя. У таких поезіях, як “Дорога крізь хату”, “Дідизна”, “Основа” автор постає як люблячий син своєї землі, що вболіває за її долю, роздумує про сенс життя.

На уроках літературного краєзнавства, в позакласній роботі предметом дослідження повинні стати:

- історія Запорозької Січі у творчості О. Гончаренка;
- твори, в яких домінує філософська тематика (збірки “Храм голосів”, “Контражур натхнення”);
- жанрово-тематичне розмаїття інтимної лірики митця (збірки “Мрія і любов”, “Серцебуття”);
- образ малої Батьківщини у творчості письменника (збірка “Дорога крізь хату”);
- жіночі образи у творчому доробку поета;
- гумор і сатира на Запоріжжі (на матеріалі творчості Олега Гончаренка);
- традиції й новаторство в прозі (роман “Зірка Вітанія”);
- твори, присвячені подіям під Крутами, Афганістану;
- “відкрита рана” народу – Чорнобильська трагедія у творчості митця;
- співець рідного краю – О. Гончаренко.

Важливою формою класної та позакласної роботи є зустрічі літераторів-земляків з учнями. Під час такого спілкування школярі мають можливість ознайомитися із творчою лабораторією митця, дізнатися про його задуми та плани. Літературні вечори на краєзнавчій основі викликають у дітей емоційне піднесення.

Так, наприклад, можна проводити тиждень літератури рідного краю, на якому учні зможуть ознайомитись з творчістю О. Гончаренка. З цієї нагоди в школах доцільно проводити Гончаренківські читання на тему:

1. О. Гончаренко – популяризатор історії рідного краю.
2. Автобіографічні мотиви у творах письменника (“Наголоси і НаголОси”).

3. Краса рідного краю у творчості О. Гончаренка.
4. Національно-історичні питання у творчості митця.
5. О. Гончаренко – краєзнавець.
6. Козацька доба у творах поета (“Мрія і любов”, “Світ моїх очей”).
7. Тема руйнації у творах письменника.

Висновки. Таким чином, упровадження літературного краєзнавства в навчальний процес сприятиме цілісному уявленню специфіки регіональної літературної школи, утверджуватиме загальнонаціональні літературні явища та факти, пов’язуючи їх із близьким і рідним.

Список використаної літератури

1. Гончаренко О. Дорога крізь хату / О. Гончаренко. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2004. – 216 с.
2. Гончаренко О. Крилогія Вічної Гордії (Книга Рути) / О. Гончаренко. – Мелітополь : Люкс, 2009. – 656 с.
3. Гончаренко О. Серцебуття: Поезії / О. Гончаренко ; [передмова М. Саклакової-Авраменко, О. Дунасвої]. – Запоріжжя : Дніпровський металург, 2005. – С. 3.
4. Горда М. Формування творчої особистості майбутнього вчителя в процесі вивчення літератури рідного краю / М. Горда // Українська література в загальноосвітній школі. – 2001. – № 2. – С. 32–38.
5. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах : [навч. посіб. для студ. вищих закладів освіти] / Є.А. Пасічник. – К. : Ленвіт, 2000. – 384 с.
6. Прус І.Т. Краєзнавча робота в школі / І.Т. Прус. – К. : Рад. школа, 1984. – 112 с.
7. Самойленко Г.В. Краєзнавство культурно-мистецьке та літературне / Г.В. Самойленко. – Ніжин : НДПУ, 2001. – 150 с.
8. Шуляр В.І. Уроки літератури рідного краю: технологія підготовки та проведення / В.І. Шуляр // Дивослово. – 2003. – № 7. – С. 34–39.

Копейцева Л.П. Творчество писателя-земляка Олега Гончаренко в контексте современных образовательных заданий

Статья посвящена определению понятия литературы родного края на концептуальном и содержательном уровнях; проблемам изучения творчества писателя-земляка О. Гончаренко в контексте современных образовательных задач.

Ключевые слова: литературное краеведение, концептуальные и содержательные уровни, нетрадиционные формы.

Kopeytseva L. Creativity of writer-landsmen O. Goncharenko within the context of contemporary educational tasks

The article deals with the notion of native land literature on the concept and content levels; the problems of the writer-landsmen O. Goncharenko’s creativity study are defined within the context of contemporary educational tasks.

Key words: literary area study, concept and content level, non-traditional forms.